

fication / Tamara Ehs // Seminar on «Young People and Active Citizenship» (Budapest, 23-25 November 2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYR/Youth_Policy/docs/Citizenship/Research/Civic_Concern_European_1.pdf.

17. Entstehung und Aufgaben // Konrad Adenauer Haus web-site [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.adenauerhaus.de/index_1.html.

18. Kaiser W. From Great Men to Ordinary Citizens? The Biographical Approach to Narrating European Integration in Museums / Wolfram Kaiser // Culture Unbound. – 2011. – Vol. 3. – P. 385–400.

19. Kølvrå C. Myth and History Politics in European integration. The Myth of the Fathers / Christoffer Kølvrå, Jan Ifversen // EUSA 2011 Papers Archive [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://euce.org/eusa/2011/papers/8f_ifversen.pdf.

20. Kølvrå C. Political Paternity and the Construction of Europe. The Founding Fathers and their function in the rhetoric about European Community / Christoffer Kølvrå // Kontur. – 2010. – vol. 19: Locating Europe Ideas and Individuals in Contemporary History. – P. 6–12.

21. Petersson B. Temporality in the Construction of EU Identity / Bo Petersson, Anders Hellström // CFE Working paper series: Centre for European Studies at Lund University. – 2002. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cfe.lu.se/upload/LUPDF/CentrumforEuropaforskning/cfwp19.pdf>.

22. Who's who: Museo casa De Gasperi [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.degasperi.net/contributi/Casa%20museoPRESENT%20agg%20dicembre.pdf>.

УДК 342.1:17.022.1

Володимир Гурковський

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИБОРСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У публікації проведено теоретичне осмислення формування іміджу української держави в умовах інформаційного протиборства, визначено важливі проблеми, які сьогодні існують в сфері протидії інформаційним загрозам; доведено, що імідж країни за кордоном тісно пов'язаний з подіями всередині країни.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна безпека, імідж держави, інформаційна глобалізація.

Характерною особливістю сучасної епохи є формування інформаційного суспільства, в якому використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій проходить в умовах жорсткого інформаційного протиборства і геополітичної конкуренції.

На жаль, Україна із запізненням реагує на ці тенденції, несвоєчасно реалізуючи адекватну інформаційну політику держави, що дозволяє протидіяти інформаційній агресії держав-гегемонів в інформаційно-комунікативній

і інформаційно-технологічній сферах. Загроза постійних поразок від інформаційних агресій, що мають наслідки нанесення шкоди образу нашої країни, стала в сучасних умовах реальністю. У зв'язку з цим, інформаційний та іміджевий поступ країни потребує постійного підтримання зовнішньополітичними рішеннями та вдосконалення національної інформаційної політики [1, с. 3].

У міжнародних відносинах мирного часу по суті відбувається не стільки взаємодія реальних держав, скільки їх образів. Сьогодні у світі спостерігаються тенденції трансформації самого характеру політичної конкуренції: перш, ніж перейти в сферу силового вирішення, розвиток конфлікту відбувається в інформаційно-комунікативній сфері, стаючи боротьбою іміджів держав.

Глобалізація інформаційного простору призвела до того, що уявлення, знання людей про світ значною мірою стали формуватися засобами масової інформації та ресурсами мережі Інтернет. Значний обсяг щодня одержуваної особою інформації ускладнює її аналіз, що приводить до сприйняття як істини тієї картини дійсності, яка надається ЗМІ.

В цих умовах дослідження питань, пов'язаних з захистом інформаційного простору держави від негативних проявів, спрямованих на завдання шкоди національним інтересам в інформаційній сфері та наукове обґрунтування впровадження системної і збалансованої державної інформаційної політики, здатної забезпечити захист суспільства, держави і громадян від інформаційної та інформаційно-психологічної експансії суб'єктів геополітичної конкуренції та інших загроз, набуває особливої важливості.

Дослідженням політологічних аспектів регулювання суспільних відносин в інформаційно-комунікативній сфері займалися російські вчені Д. Фролов [2], А. Соловйов [3] та ін. (теоретичні аспекти). З огляду на стан і тенденції інформаційних впливів на сучасний розвиток України окремі питання державної інформаційної політики і технологій, зокрема маніпулятивних, розглядали у своїх працях А. Абрамкін [4], В. Барзинський [5], О. Власенко [6], К. Гринько [7] та інші науковці. Дослідженням інформаційної безпеки та складових інформаційних впливів присвячені роботи О. Бодрука [8], С. Гавриша [9] та ін.

У контексті сучасних досліджень інформаційних впливів як вітчизняних, так і зарубіжних учених і практиків опубліковано багато праць, але в більшості з них під інформаційними впливами розуміються складові різних впливів, наприклад, О. Рогова [10], М. Лашкіна [11] до психологічного впливу відносять маніпуляцію, тероризм, К. Михайльова [12] до соціального – інформатизацію, комп'ютеризацію, глобалізацію.

Проте, аналіз зазначених наукових джерел засвідчив, що, незважаючи на те, що проблема забезпечення позитивного сприйняття України у світі посідає одне з центральних місць у зовнішньополітичній діяльності держави, недостатню наукову обґрунтованість питань державної інформаційної політики в геополітичній сфері в частині протидії нанесенню шкоди іміджу держави, нейтралізації недружньої медійної іміджотворчості, відсутність в систематизованому вигляді теоретичних основ щодо впровадження комплексу заходів держави щодо контролювання і регулювання потоків інформації з-поза меж держави з метою гарантування національної безпеки держави.

Англійське слово «імідж» походить від латинського «*imitago*» і є однокорінним по відношенню до латинської «*imitare*», що значить імітувати. В американських

словниках «імаго» – штучна імітація зовнішньої форми певного об'єкта. Призначення іміджу як інструменту управління полягає в налагодженні інтеракцій між суб'єктом і об'єктом. Тому імідж можна розглядати як інструмент досягнення конкретної мети і концептуальний продукт, змодельований з урахуванням соціально-політичних, національних, культурних особливостей країни. Імідж держави – це не просто психічний образ свідомості як відображення дійсності, а спеціально модельоване відображення на основі якої-небудь реальності. При чому образ держави можна розглядати не тільки як засіб, інструмент управління, але і як об'єкт цілеспрямованих інформаційно-психологічних атак.

Розглянемо «еволюцію» розвитку технологій нанесення шкоди іміджу державам-противникам в ретроспективі, починаючи з періоду закінчення Другої світової війни.

«Психологічна» або «холодна війна», що розгорталась після Другої світової війни, була одним з перших виявів процесу глобалізації і реалізована у світі в основних сферах життєдіяльності світового співтовариства, в тому числі і в сфері політико-комунікативних відносин. У цей період технічно розвинені держави завдяки значному поширенню ЗМІ отримали можливість шляхом використання спеціальних психологічних і інформаційних технологій примушувати менш розвинені держави до вигідних для себе в політичній, економічній та інших сферах. Боротьба США проти Радянського Союзу в післявоєнний період була тривалим актом інформаційного насильства, що був, по суті, інформаційною війною, яка переслідувала мету спотворити нашкодити репутації країни шляхом створення образу «імперії зла», примусити радянське керівництво і населення виконати волю США – ліквідувати комуністичний лад, всупереч національним і особистим інтересам зруйнувати СРСР і забезпечити західним країнам доступ до природних ресурсів Радянської держави [2, с. 57].

У 1970–1980-х рр. в промислово розвинених державах склалися наукові, технологічні, економічні та кадрові передумови виникнення іншого, нового типу інформаційної зброї – кібернетичної. До цього часу повністю сформувалася наука інформатика, комп'ютеризація охопила всі сфери життєдіяльності людини, широкого поширення набули телекомунікаційні мережі, індустрія засобів інформатизації, сфери телекомунікацій і зв'язку досягли високих темпів розвитку, виникли програмно-технічні засоби деструктивного впливу на комп'ютерні системи. У той же час об'єкти управління і зв'язку, енергетика і транспорт, банківська система стали вразливими до інформаційно-технічних загроз.

Пізніше, в 90-х роках ХХ ст., військові відомства цих же держав організували цілеспрямовану розробку кібернетичної зброї у військових цілях. У той же час віруси, програми злому були взяті на озброєння міжнародними та національними кримінальними угрупованнями, а потім і терористами.

Основною формою ведення західними державами інформаційного протиборства проти Радянського Союзу були спеціальні інформаційні операції, які виступали як в якості складової частини інших таємних підпривних операцій, так і в якості самостійного інструменту вирішення зовнішньополітичних завдань і на даний час інформаційне протиборство пронизує всі форми боротьби, починаючи з дипломатичної та економічної, розвиваючись разом з тим як самостійна сфера діяльності. Інформація та інформаційні технології поступово стають дієвим засобом завоювання світу [2, с. 59]. Основною зброєю інформаційного протиборства в той час

була заздалегідь підготовлена західними спецслужбами компрометуюча інформація для доведення до міжнародної та радянської громадської думки через спеціально створені інформаційні структури, наявні пріоритетні позиції в зарубіжних і російських ЗМІ.

Після розпаду СРСР припинила своє існування машина зовнішньополітичної пропаганди. З початку становлення незалежної України її міжнародний імідж значною мірою зумовлював просування нагальних зовнішньополітичних завдань української держави: її міжнародного визнання світовим співтовариством, закріплення її статусу в міжнародних організаціях та режимах, забезпечення міжнародної підтримки проведенню економічних реформ в Україні. Проте слід визнати, що формування образу України за кордоном Міністерство закордонних справ систематично не займалося. Процес був пущений на самоплив з одноразовими недостатньо продуманими акціями, які тільки закріплювали у свідомості іноземців «образ» країни непередбачуваної, авторитарної держави з низьким рівнем культури та високим рівнем корупції.

Для проникнення іміджу в масову свідомість треба його туди впровадити і для підтримки – актуалізувати. Таке впровадження та актуалізація відбувається за допомогою традиційних ЗМІ, а для більш ефективного формування іміджу країни як важливий засіб поширення інформації про державу використовують сучасні інформаційні технології, насамперед мережу Інтернет.

З огляду на те, що кількість доменів українського сегменту мережі Інтернет та кількість користувачів мають виразні тенденції до постійного зростання, вплив веб-ресурсів на формування суспільних настроїв у країні невпинно посилюється. При цьому, дегуманізований характер вітчизняного медійного поля стає очевиднішим, що виявляється в засиллі агресії, яке щодня впливає на українських громадян.

Останнім часом значно почастишали «інформаційні атаки» щодо українських інтернет-форумів. Це проявляється в тому, що коментарі до статей вітчизняних видань перенасичені агресивними і образливими для України та українців, а також є такими, що розпалюють міжнаціональну ворожнечу та расову нетерпимість.

Існуюча ситуація небезпечна не лише тим, що надає громадянам України моральних збитків, а головною мірою тим, що створене на форумах агресивне середовище відбиває у відвідувачів усіяке бажання обговорювати власне порушені в статтях теми, чим нівелюється перевага, яку надає мережа Інтернет для відкритого громадського обговорення суспільно важливих питань.

1. На даний час образ країни набув статусу одного з основних ресурсів, що визначають її політичну, економічну перспективу та є найважливішим інструментом захисту її національних інтересів в умовах глобалізації, сутність якої полягає в проникненні найбільш розвинутих держав сучасного світу до геополітичного простору інших держав. За цих умов імідж держави стає мішенню в геополітичних відносинах і в ході інформаційного протиборства здійснюється процес руйнування державного іміджу (або процес створення антиіміжду держави).

Слід визнати, що на сьогодні Україна є не стільки суб'єктом, скільки об'єктом інформаційної глобалізації. Виходячи з того, що негативна інформаційна активність іззовні може бути застосована проти окремих громадян, керівників держави, спрямована на дискредитацію її стратегічного курсу, лобіювання тих чи інших змін у законодавстві країни, з'явилася необхідність захистити українське суспільство від негативних інформаційних впливів, особливо зарубіжних суб'єктів.

2. Незважаючи на те, що державними органами здійснюються певні кроки в напрямку покращання іміджу та формування в міжнародній спільноті образу України як передбаченого надійного партнера, проте, на жаль, у країнах світу уявлення про Україну залишається досить поверховим, фрагментарним, а частіше – негативним. Про це свідчать результати проведеного форуму «Ялтинської європейської стратегії» у вересні поточного року, на якій міністр іноземних справ Швеції Карл Більдт заявив про те, що «Бренд «Україна» сильно постраждав за останні роки у світі, насамперед, з огляду на відсутність чіткої державної стратегії в сфері міжнародної політики» [13].

Звичайно, для створення позитивного іміджу України має бути внутрішня стабільність у державі: як у політичній, так і в економічній сферах. І є очевидним, що якщо переважають події негативного забарвлення, то вони обов'язково позначаються на загальному іміджі, на інвестиційному потенціалі країни. Тому покращувати імідж нашої держави в світі потрібно, в першу чергу, всередині країни. Зокрема, розвиваючи ринкові механізми управління економікою, наприклад, створюючи сприятливі умови для конкуренції, знизити рівень корупції, знизити адміністративні бар'єри, підвищити рівень правової культури.

З огляду на це, сучасний імідж України буде залежати від реальних кроків державних органів та посадовців на шляху модернізації та демократизації. Важливим чинником створення міжнародного іміджу є поступове формування європейської ідентичності держави і закріплення сприйняття України у світі як невід'ємної частини європейської цивілізації та європейської регіональної системи міжнародних відносин.

Тому додержання загальноприйнятих демократичних цінностей і процедур, послідовність у процесі адаптації національного законодавства до європейських стандартів, сталий розвиток національної економіки є фактичною основою формування позитивного ставлення до неї світової спільноти.

3. В умовах інформаційної глобалізації проблема протидії нанесенню шкоди іміджу держави від негативних інформаційних потоків значно складніша, ніж проблема захисту інформації загалом через те, що інформаційні загрози надзвичайно різноманітні, а від їхнього впливу неможливо поставити залізний паркан. Тож запобігання негативним інформаційним впливам, які наносять шкоду іміджу нашої держави, їх нейтралізація вимагають не стільки технічних рішень, скільки організаційно-правових і політичних.

Тому для сприйняття у світі відповідним компетентним органам держави необхідно опрацювати та впроваджувати власні ефективні засоби інформаційного впливу на суспільну думку за кордоном шляхом розширення української культурної присутності за кордоном, просування українських освітніх послуг, залучення зарубіжних ділових та наукових кіл, ЗМІ, розвитку центрів української культури за кордоном, забезпечення посилення позицій українських ЗМІ в світовому інформаційному просторі для формування об'єктивного сприйняття України в світі, для життя більш дієвих заходів щодо відбиття інформаційних загроз її суверенітету і безпеки.

Перспективи подальших напрямів дослідження. Подальші напрями дослідження необхідно зосередити на вивченні досвіду зарубіжних країн, які завдяки сучасним ІКТ досягли успіху в формуванні позитивного іміджу на міжнародній арені, що може розглядатися перспективним напрямком на подальших етапах розвитку української науки державного управління.

Дослідження свідчать, що за умов обмеженого фінансування заходів, що спрямовані на формування

позитивного іміджу країни, не варто чекати позитивних результатів щодо покращання образу України на міжнародній арені. Тому здається перспективним наукове обґрунтування створення в державі Фонду формування іміджу держави, що функціонуватиме на засадах приватно-державного партнерства.

Література.

1. Інформаційна політика України: європейський контекст: Монографія / Л. В. Губерський, Є. А. Макаренко, Є. Є. Камінський та ін. – К., 2007.

2. Фролов Д. Б. Информационное противоборство в сфере геополитических отношений [Электронный ресурс]: дис. ... д-ра полит. наук: 10.01.10. – М.: РГБ, 2007.

3. Соловьев А. И. Политология: Политическая теория, политические технологии – М., 2003 – Название с экрана.

4. Абрамкін Г. П. Інформатизація суспільства – підсумки і перспективи [Електронний ресурс] / Г. П. Абрамкін. – Режим доступу: <http://aeli.altai.ru/-nauka/sbornik/2000/abramkin.htm>. – Назва з екрану.

5. Барзинский В. Таинство информационных технологий / В. Барзинский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://centurionbook.-com.ua/book/doc/-doc0024.doc>. – Название с экрана.

6. Власенко О. В. Механізми державного регулювання захисту громадян від негативних інформаційних впливів дис. ... канд. наук з державного управління: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Власенко Оксана Вікторівна. – К., 2012. – 190 с.

7. Гринько К. Інформаційно-психологічна агресія як різновид інформаційно-психологічного впливу / [Електронний ресурс] / К. Гринько // Аналіз форм і засобів здійснення у інфопросторі України та стратегії протидії. – Режим доступу: <http://pinchukfund.org/storage/-students/works/2008/271.doc>. – Назва з екрану.

8. Бодрук О. С. Системи національної та міжнародної безпеки в умовах формування нового світового порядку 1991–2001 роки : дис. ... д-ра політ. наук : спец. 21.01.01 «Основи національної безпеки держави» / Бодрук Олег Сергійович. – К., 2003. – 415 с.

9. Гавриш С. Б. Комп'ютерний тероризм: сучасний стан, прогнози розвитку та шляхи протидії [Електронний ресурс] / С. Б. Гавриш. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/bozk/2009_20/20text/g20_01.htm. – Назва з екрану.

10. Рогова О. В. Тероризм як вид комунікативних технологій [Електронний ресурс] / О. В. Рогова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Articles/-Kultnar/knp49_2/knp49_2_70-72.pdf. – Назва з екрану.

11. Лашкіна М. Г. Психологічний аспект комунікативної функції ЗМІ [Електронний ресурс] / М. Г. Лашкіна. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/-Articles/KultNar/knp49_2/knp49_2_61-64.pdf. – Назва з екрану.

12. Михайльова К. Г. Глобалізаційні зміни у сучасному суспільстві: вигоди і ризики для вітчизняної освіти [Електронний ресурс] / К. Г. Михайльова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VMSU/200801/08mkgiii.-htm. – Назва з екрану.

13. В ЕС не видят, куда направляется Украина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.mail.ru/politics/10260677/?frommail=1>. – Назва з екрану.